

CREȘTEREA CAILOR ÎN ȚARA MOLDOVEI (SECOLUL AL XVI-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA)

Nicolae DUDNICENCO*

I. Introducere

Unul dintre cele mai importante animale care a ajutat omenirea să progreseze este calul**. În economia Moldovei din evul mediu caii erau de primă importanță. Utilizați în călătorii, pentru a parcurge distanțe mai mici sau mai mari; în muncă, pentru a facilita executarea celor mai grele activități din domeniul agriculturii; în relațiile de comerț, pentru transportarea mărfurilor; în comunicații, pentru transmiterea știrilor și coletelor cu poșta; în acțiunile de război, fie în unități specializate de cavalerie, fie la transportarea armelor și a proviziilor; la vânătoare, pentru a asigura rapiditatea vânătorilor, dar și în cadrul ceremoniilor, ritualurilor, tocmai pentru a-i pune în valoare, și, respectiv, a demonstra prestigiul posesorilor lor. În istoriografie mai puțin s-a atras atenția asupra unor aspecte concrete ale creșterii acestor animale. De aceea ne-am propus în lucrarea prezentă să elucidăm aspectele mai relevante din secolul al XVI-lea până la începutul secolului al XIX-lea.

Pentru transport, în afară de cai, în funcție de regiune, de specificul activităților și de starea familiilor, erau folosite și alte animale, precum boii, catârii, măgarii etc. Dar, în comparație cu celelalte paricopitate, caii erau mai iuți și, într-o oarecare măsură, mai rezistenți la drumuri lungi¹. Conform concepției populare, „calul mănâncă mult, dar și muncește mult și-i fără odihnă; în schimb, boii mănâncă puțin (*au saț*), dar muncesc încet, cu mari pauze (*au răgaz*)”².

---

* Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău – Republica Moldova.

** Studiul a fost publicat inițial în „Buletinul Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie”. Seria Etnografie și Muzeologie, Chișinău, vol. 13 (26), 2010, p. 241-254.

¹ Mihai Coman, *Bestiarul mitologic românesc*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 48.

² *Ibidem*, p. 49.

De asemenea, caii ofereau „posibilitatea utilizării unor mijloace de tracțiune mai variate, prin înșăuare sau înhămărare la diferite tipuri de utilaje”³. În perioada modernă, până și vehiculele care l-au înlocuit, în mare parte, sunt descrise cu termeni cabalini – *cal de fier* și *trăsură fără cai*, în timp ce „*cal putere*” (C. P.) este încă o unitate de măsură a motoarelor⁴. Un C. P. este echivalent cu 75 kilometri pe secundă sau munca necesară pentru ridicarea a 75 kg la o înălțime de un metru într-o secundă, pe plan vertical⁵.

Unele aspecte ale istoriei cailor în Țara Moldovei, într-un context mai larg, românesc, au fost analizate de către următorii cercetători: Alexandru Cebuc, Constantin Mocanu⁶, Alexandru Grigorescu⁷, Mihai Coman⁸, Olga Chirița⁹, Alexandru Furtună¹⁰, Florin Pintescu¹¹, Elena Serbaniuc¹², Sorin Iftimi¹³, Lucian Lefter¹⁴, Sabina Ispas¹⁵, Radion Cucereanu¹⁶, Ionel Zănescu¹⁷ ș.a.

³ *Ibidem*, p. 48.

⁴ Michael Ferber, *Dicționar de simboluri literare*, Chișinău, Editura Cartier, 2001, p. 45.

⁵ *Dicționar de economie agrară*. Sub redacția Dr. ing. S. Hartia, București, Editura Agrosilvică, 1969, p. 33.

⁶ Alexandru Cebuc, Constantin Mocanu, *Din istoria transporturilor de călători în România*, București, Editura Științifică, 1967.

⁷ Alexandru Grigorescu, *A fost odată ... la Băneasa*, București, Editura Arena, 1992.

⁸ Mihai Coman, *op. cit.*, p. 48.

⁹ Olga Chirița, *Contribuții la cercetarea transportului tradițional în Moldova*, în „Buletinul Științific al Muzeului Național de Etnografie și de Istorie Naturală”, Chișinău, vol. V, 2006, p. 120-128; Eadem, *Căi de comunicație în satul tradițional*, în volumul *Diversitatea expresiilor culturale ale habitatului tradițional. Lucrările Conferinței internaționale din 2-4 august*, Chișinău, Editura Cartidact, 2007, p. 98-104.

¹⁰ Alexandru Furtună, *Constatări privind rolul cabalinelor în viața cotidiană a Țării Moldovei*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, Chișinău, nr. 3-4, 2003, p. 24-35.

¹¹ Florin Pintescu, *Considerații privind cooperarea militară moldo-polonă din timpul dinastiei Movilă (1596-1616)*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, Chișinău, nr. 1-2, 2005, p. 99-114.

¹² Elena Serbaniuc, *Rețeaua de drumuri și transport a orașului Chișinău în secolul al XIX-lea*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, Chișinău, nr. 1-2, 2006, p. 43-51.

¹³ Sorin Iftimi, *Istorie cu cai în evul mediu*, în „Magazin istoric”, București, nr. 4, 2006, p. 38-42.

¹⁴ Lucian Lefter, *Ipostaze ale reprezentării simbolice a calului în unele sate vasluiene*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, Iași, vol. VII, 2007, p. 299-309.

¹⁵ Sabina Ispas, *Baladele hoșilor de cai*, în „Magazin istoric”, nr. 1, 2008, p. 66-70.

¹⁶ Radion Cucereanu, *Imn calului*, Chișinău, Editura Grafema Libris, 2008.

¹⁷ Ionel Zănescu, *De la olăcări la surugii*, în „Magazin istoric”, nr. 4, 2009, p. 29-32.

II. Întreținerea cailor în Moldova

Creșterea cailor în Țara Moldovei a fost stimulată nu numai de necesitățile cotidiene ale populației de aici, dar și de alți factori, cum ar fi condițiile climaterice favorabile pentru creșterea animalelor și cererea de cai pe piața externă. Asupra condițiilor favorabile pentru creșterea animalelor și-au expus părerea mai mulți cercetători. Astfel, Pavel Cocârlă consideră că practicarea acestei ramuri (creșterea animalelor) în estul Europei, inclusiv în Țara Moldovei, pe parcursul evului mediu, s-a datorat existenței unui șir de factori favorabili acestei îndeletniciri, condițiilor climaterice ce au facilitat existența pajiștilor și fânețelor pe suprafețe mari¹⁸. De aceeași părere este și Leonid Zytkowicz, care nota că terenurile destinate pentru creșterea animalelor (pășunile și fânețele) pe teritoriul țărilor românești ocupau o mare suprafață, chiar până la mijlocul secolului al XIX-lea¹⁹. Cercetătorii Ilie Puia și Justin Tambozi consideră că „structura și poziția geografică a teritoriului” ocupat de Țările Române a avut o mare importanță pentru evoluția acestora, fiind un „factor hotărâtor în dezvoltarea lor economică”²⁰.

Utilă pentru noi este concepția cercetătoarei M. M. Alexandrescu-Dersca. Ea este de părere că, spre deosebire de alte regiuni din centrul Europei, unde animalele erau hrănite și cu grăunțe și se practica pe larg întreținerea animalelor fără ieșirea din grajd, în vederea obținerii unor rezultate mai bune (stabulația), în Țara Românească și în Moldova era mai mult practicat păscutul animalelor. Aceste două țări aveau mari suprafețe cu fânețe și pășuni de foarte bună calitate și tocmai de aceea animalele trăiau mai mult în natură²¹, adică sunt ținute sub cerul liber. În Țara Moldovei, la începutul secolului al XVI-lea, pășunile erau atât de întinse și de mănoase²², încât, în anul 1502, doctorul venețian M. Muriano îi scria dogelui din

---

¹⁸ П. Кокырла, *Социально-экономическое развитие молдавского города в конце XVII начало XIX в.*, Кишинев, Штиинца, 1989, p. 39.

¹⁹ Leonid Zytkowicz, *Directions of agrarian development in south-eastern Europe in 16th-18th centuries*, în „Acta Poloniae Historica”, Varșovia, vol. 43, 1981, p. 49.

²⁰ Ilie Puia, Justin Tambozi, *Istoria economiei naționale*, Constanța, Editura Fundației „Andrei Șaguna”, 1993, p. 5.

²¹ M. M. Alexandrescu-Dersca, *Economia agrară a Țării Românești și Moldovei descrisă de călătorii străini (secolele XV-XVII)*, în „Studii. Revista de istorie”, tom 21, nr. 5, 1968, p. 853.

²² *Ibidem*, p. 852.

Veneția că în Țara Moldovei sunt pășuni foarte bogate care pot alimenta mai mult de 100.000 de cai²³.

În folclorul românesc găsim expresii care demonstrează că, de fapt, caii pășteau în aer liber, în pășuni. Astfel, în balada „Voichița” protagonistul acestei opere, Gin, se adresează surorii lui, Voichița, ca să-i spună mamei lor că el a rămas „Pe câmp în *izlaz*/ Calul să mi-l pasc”²⁴. Referindu-se la caii moldovenești, toscanul Antonio Maria Grazziani nota, în 1564, că moldovenii au cai mici, dar foarte buni la muncă; „chiar în mijlocul iernii pasc pe câmp și, învățați de deprinderea zilnică și de nevoie, ei zdrobesc cu copita lor, deși nu au potcoave, gheața ce acoperă iarba”²⁵. Condițiile de trai în natură confereau o mare rezistență cailor autohtoni²⁶.

Ținutul cel mai bogat în animale, datorită pășunilor de iarbă subțire, era cel din regiunea Prutului. Călătorul francez François de Pavie (1538), baron de Fourquevaux, observa că în aceste ținuturi fiind multe pășuni, se găseau o mulțime de vite, cai, oi și capre. De asemenea, și părțile dinspre Galați, Bârlad, Iași, Bacău, Cotnari, Suceava și până la Baia erau pline de cai, vite și oi, după cum constatau călătorii străini Bandini și Bakšić²⁷.

Despre prezența unui număr enorm de animale aflăm și din relatările altor călători străini. Astfel, C. M. Anjiolelo, secretarul lui Mahomed al II-lea și participant la expediția din anul 1476, nota în jurnalul călătoriei sale că „Moldova este o țară mănoasă și bogată în vite, în boi și cai buni”²⁸. De aceeași părere e și Alexandru Komulovic, în 1593, care scrie că în lumea întregă nu este țară în care să se înmulțească atât de mult caii, boii și oile²⁹. Călătorul străin Raicevich scria în notele sale de călătorie că în Țara Moldovei, în secolul al XVIII-lea, fiecare boier ținea câte 100-200 iepe de prăsilă³⁰.

²³ Елена М. Подградская, *Экономические связи Молдавы со странами центральной и восточной Европы в XVI-XVII в.*, Кишинев, 1980, p. 32.

²⁴ *Pe-un picior de plai. Balade populare*, Chișinău, Editura Hyperion, 1991, p. 21.

²⁵ Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 38.

²⁶ M. M. Alexandrescu-Dersca, *op. cit.*, p. 853.

²⁷ *Ibidem*, p. 852.

²⁸ Pavel Cocârlă, *Târgurile sau orașele Moldovei în epoca feudală (secolele XV-XVIII)*, Chișinău, Editura Universitas, 1991, p. 40.

²⁹ M. M. Alexandrescu-Dersca, *op. cit.*, p. 852.

³⁰ Veniamin Ciobanu, *Aspecte ale relațiilor comerciale dintre Moldova și Polonia în secolul al XVIII-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, vol. VII, 1971, p. 134.

Caii erau lăsați să pască nestingheriți sub cerul liber, chiar și în veacul al XIX-lea. Informații despre acest fapt ne-a lăsat călătorul francez Aubert, căpitan adjunct (la Statul Major al Marii Armate), care, trecând prin Țara Moldovei, la începutul acestui secol, scria în raportul său (*Notes statiques sur la Pologne, Russe, la Moldavie et la Valachie*), semnat 26 octombrie 1807, următoarele: „Caii, aflați în număr mare, pasc în câmpie și rămân sub cerul liber peste noapte. Adesea trebuie să mergi să-i cauți la o depărtare de una sau două leghe, ceea ce-i întârzie pe călători, dar merg destul de repede”³¹.

În condițiile întreținerii hergheliilor în câmp, furtul de cai era frecvent, iar domnii obligau pe locuitorii târgului să descopere pe tâlhari³². Furturile, de cele mai multe ori, aveau loc în timpul condițiilor climaterice nefavorabile (timp cețos, furtuni) și noaptea³³. Totuși, caii din Țara Moldovei erau ținuți, mai ales în timpul iernii, și în adăposturi (ocoale, staule, grajduri) fiind hrăniți cu cereale.

Folclorul din Moldova ne oferă date care certifică faptul că aceste animale erau hrănite cu cereale și că aveau ocoale. În colinda pentru flăcăi „Leul”, voinicul Vasile spune: „Bun cal hrănește,/ Dar cu ce-l hrănește?/ Tot cu *orz* pisat”³⁴. În poezia populară „La fereastra din ocol” găsim următoarele versuri: „La fereastra din ocol/ Bate murgul din picior/ Să-i dau *fân și orzișor*”³⁵. În „Legenda țafului”, preotul se duce în *ocol* și taie un țap³⁶.

Locuri bune pentru creșterea cailor erau braniștile, acestea fiind locuri unde accesul era interzis și nimeni nu avea dreptul de a paște vitele, a cosi fân, a vâna, fără aprobarea stăpânului³⁷. Domnitorii Țării Moldovei aveau imense braniști, de unde valorificau fânețe, crescând tot

³¹ Sorin Șipos, *Un călător francez prin Țările Române: căpitanul Aubert*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Sociologice «Gheorghe Șincai»”, Târgu Mureș, vol. VII, 2004, p. 72.

³² Constantin Cihodaru, Gheorghe Platon (red. resp.), *Istoria orașului Iași*, vol. I, Iași, Editura Junimea, 1980, p. 148.

³³ Sabina Ispas, *op. cit.*, p. 69.

³⁴ *Folclor din părțile Codrilor*. Alcătuitori: G. Botezatu, N. M. Băieșu, E. V. Junghietu, E. V. Tolstenco, A. S. Hâncu, V. A. Cirimpei, I. D. Ciobanu, Chișinău, Editura Știința, 1973, p. 121.

³⁵ *Căutători de perle folclorice (texte folclorice culese de scriitori moldoveni contemporani)*, Chișinău, Editura Știința, 1984, p. 160.

³⁶ *Idem*, p. 136.

³⁷ Constantin C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București, Editura Ceres, 1975, p. 55.

felul de animale³⁸. Cea mai importantă braniște era cea de la Bohotin³⁹. De administrarea acestei braniști domnești avea grijă marele comis. El supraveghea *staulele* (loc îngrădit și acoperit pentru animale) și grajdurile de cai ale domnului⁴⁰. Braniștea Bohotinului era cea mai importantă braniște, fiind amplasată la sud-est de Iași și se întindea pe o suprafață imensă, în ținuturile Iași și Fălciu⁴¹. Locuitorii din Țara Moldovei (în secolele XVI-XVII) erau obligați a da care pentru transportul fânului din braniștea Domniei la grajdurile din curtea domnească. Această îndatorire se numea *car de braniște*⁴².

Odată cu ridicarea Iașilor la rangul de capitală (1564) a crescut și rolul creșterii cailor de aici. Cercetătorul Constantin Cihodaru considera că terenurile întinse de pe dealurile de la răsărit de oraș și până la limita bazinului Jijiei erau proprietate a Domniei, fiind bune atât pentru cultivarea pământului, cât și pentru creșterea animalelor. Aici, ca și în braniștea Bohotinului, Domnia își avea hergheliile⁴³. Pentru parade sau pentru darurile ce trebuiau făcute dregătorilor turci sau străini, Domnia întreținea încă un mare număr de cai și avea grajdurile în preajma curții. Constantin Cihodaru considera că pentru nevoile curții se plăteau lefile a doi „nălbari” (un fel de specialiști în medicină veterinară)⁴⁴.

Un alt cercetător care și-a expus punctul de vedere asupra acestor grajduri e Sorin Iftimi. El este de părere că, de fapt, grajdurile reședinței din Iași au fost construite din piatră de Vasile Lupu (1634-1653). Despre acestea scria, în anul 1652, călătorul englez Robert Bargrave: „Sunt într-adevăr vrednice de luare aminte pentru măreția și buna lor întocmire, dar mai ales pentru numărul și calitatea cailor, întrecând cu mult pe aceia ai ducelui de Florența sau ai regelui Angliei”⁴⁵. Grajdurile de la Iași l-au uimit și pe țarul Rusiei Petru I, care le-a vizitat în 1711⁴⁶. Episcopul romano-catolic P. D. Bacsici arăta, în 1640, că în Moldova din timpul lui Vasile Lupu creșteau

³⁸ Alexandru Furtună, *op. cit.*, p. 28.

³⁹ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 57.

⁴⁰ Alexandru Furtună, *op. cit.*, p. 28.

⁴¹ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 57.

⁴² *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*. Coordonatori: Ovidiu Sachelarie și Nicolae Stoicescu, București, Editura Academiei, 1988, p. 71.

⁴³ Constantin Cihodaru, Gheorghe Platon *op. cit.*, p. 146.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 420.

⁴⁵ Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 41.

⁴⁶ *Ibidem*.

„cai foarte frumoși și de preț”⁴⁷. Conform părerii lui Grigore Ureche, în competența marelui comis erau „orânduirea fânului și a obroacelor (tainurilor) [...] pentru caii domnești, el avea în supravegherea sa harnașamentele și podoabele cailor, meșterii potcovari și rotari, precum și transportarea prin țară a oaspeților domnului”⁴⁸.

Sorin Iftimi este de părere că grajdurile domnești erau situate în partea de jos a curții din Iași, pe strada care, în prezent, se numește Palat, iar în trecut era numită *Ulița gunoiului gospod*⁴⁹. Tot aici se afla *șura* domnească, iar peste drum era *fânăria* domnească. Printre slujitorii grajdului se aflau *herghelegi, viziti, făclieri, potcovari, apari, dieci* (pisari). Aici mai erau un număr considerabil de țigani domnești (informație din secolul al XVIII-lea)⁵⁰. Referindu-se la grajdurile domnești, Alexandru Furtună consideră că principalele curți domnești aveau „grajduri de piatră”⁵¹.

Caii luau parte, în mod obișnuit, la marile ceremonii din timpul anului. „Condica lui Gheorghachi” (1762) ne prezintă aceste detalii. Astfel, de Bobotează (6 ianuarie, stil nou), după sfințirea apei Iordanului, pe malul Bahluiului, toată boierimea săruta mâna domnitorului. După aceea, șezând domnul cu familia, cu fețele bisericești și o parte dintre boieri pe scaune, începea parada cailor domnești. Treceau, mai întâi, *telegarii* (cai tineri și voinici de trăsură), apoi *povodnicii* (cai frumoși, foarte prețioși pentru călărie), împodobiiți cu harnașamente scumpe.

Conform părerii lui H. Dj. Siruni, conducătorii Țărilor Române, când erau investiți ca domni, la Istanbul, primeau în dar 20 de asemenea *povodnici*, care erau de rasă arabă. Acești cai îi însoțeau la majoritatea ceremoniilor. După povodnici veneau *armăsarii*⁵², unul după altul, așa după cum îi aranja marele comis. În final, apărea marele comis, îmbrăcat în caftan domnesc, *călare pe calul cel împărătesc*, care se numea *tablabaș*⁵³. Acest cal era tot arab, fiind împodobit cu podoabe foarte prețioase și *tafta* de culoare portocalie⁵⁴. Marele comis era însoțit

⁴⁷ Constantin Șerban, *Vasile Lupu, domn al Moldovei (1634-1653)*, București, Editura Academiei Române, 1991, p. 51.

⁴⁸ Alexandru Furtună, *op. cit.*, p. 28.

⁴⁹ Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 41.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 41.

⁵¹ Alexandru Furtună, *op. cit.*, p. 28.

⁵² Toți caii, în afară de armăsari, erau castrați, pentru a le micșora agresivitatea. Din acest considerent, armăsarii trebuiau supravegheați ca să nu atace oamenii.

⁵³ Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 42.

⁵⁴ Sabina Ispas, *op. cit.*, p. 67.

de cîohodarii domnului. Toți aceia care erau călare pe cai se închinau în fața icoanelor, închinându-se apoi în fața domnitorului și a mitropolitului, care îi stropea cu agheasmă, sfințită în ziua respectivă.

Următoarea ceremonie, la care participau caii domnești, era cea de Sfântul Gheorghe (23 aprilie, stil nou). Acest sfânt era socotit patronul militarilor, fiind, în majoritatea cazurilor, pictat călare pe cal. În această zi caii treceau prin fața mulțimii, în aceeași ordine ca și de Bobotează: *telegari*, *povodnici* și *armăsari*. Ceremonia se desfășura după modelul celei care avea loc la curtea sultanului de la Constantinopol.

Cea de-a treia zi de Paști (sau următoarea) era destinată unei competiții. Voievodul cu boierii și slujitorii ieșeau la câmp, la *halca*, în șesul Bahluiului ori la Copou, unde erau aduși toți caii domnitorului. *Halcaua* era o verigă (inel) de fier, care trebuia luată cu vârful unei sulițe, fiind confecționată special pentru această probă în Ungaria.

Conducătorul Țării Moldovei se așeza la *saivantu* (sub cort), iar boierii pe scaune. Domnitorul nimea pe cineva dintre boieri să încalece pe cal domnesc și să se ducă în galop cu sulița asupra halcalei și lua acest obiect în viteză mare, călare pe cal, apoi venea călărețul respectiv și se închina voievodului, și-i săruta mâna și poala. Această probă era însoțită de muzica *meterhanelei* (fanfara militară)⁵⁵.

Frumusețea și importanța telegarilor este reflectată în folclorul din Moldova. Într-un descântec întâlnim următoarele versuri: „Răσαι soare, surioare, surioare [...] pe trupul meu/ Și tot frumus să se uite la mine./ Ca telegarii când îi scoate din fundul grajdului”⁵⁶. Un alt exemplu îl avem în balada „Corbea”, unde eroul principal al acestei opere se adresează lui Ștefan Vodă cu următoarele cuvinte: „Telegarii nu ți-am furat”⁵⁷.

În Țara Moldovei existau minunați cai de rasă turcească, dar scoaterea lor din țară era prohibită, cu excepția celor dăruiți pentru solii străini (G. Reicherstorffer⁵⁸). Cu toate acestea, caii autohtoni erau foarte prețuiți. Despre acest fapt a scris Martin Literatul (agent imperial pe lângă Despot Vodă) în notițele sale, unde afirmă că acești cai erau mici de talie, se mulțumeau cu puțin, fiind de o mare rezistență la frig și la oboseală. Erau foarte prețuiți în Turcia, unde se exportau în mod curent. Acești cai erau mai numeroși în Moldova

⁵⁵ Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 42.

⁵⁶ *Folclor din Moldova. Texte culese din colecții inedite*, vol. I, București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 401.

⁵⁷ *Pe-un picior de plai...*, p. 54.

⁵⁸ M. M. Alexandrescu-Dersca, *op. cit.*, p. 853.

decât în Țara Românească⁵⁹. La acest aspect s-a referit și cercetătorul Sorin Ifțimi. Acesta, investigând o cronografie a Țării Moldovei de la mijlocul secolului al XVI-lea, constata că aici creșteau „minunați cai turcești și moldovenești, precum și foarte buni cai *astruconi*, cât și de alte soiuri, în mare număr, dar din ordinul voievodului, doar rareori se îngăduie scoaterea slobodă a acestora din țară și numai pentru solii și trimișii oficiali străini”⁶⁰. Se presupune că *astruconii* ar fi fost o rasă de cai arabi din regiunea Asturia (nordul Spaniei) sau poate o varietate de cai tătărești. „Cei mai de soi și mai ageri cai de acest fel, în număr de 500, și încă 300 de șoimi, dintre cei mai aleși, precum și o nespus de mare sumă de galbeni, se plătește în fiecare an ca tribut de către domnul Moldovei sultanului turcilor, pentru a-și feri țara de năvălirea lui”⁶¹.

Documentele interne, ca și mărturiile altor călători străini, conțin numeroase informații cu privire la caii dăruți de domnitorii Moldovei dregătorilor turci sau solilor străini⁶².

Terenurile din câmp, unde erau întreținuți caii se numeau *câșle*. Cercetătorul Constantin Cihodaru a depistat un asemenea loc din orașul Iași – *câșla de cai de la Copou*, care se afla lângă *viile episcopoești*, și este atestată într-un document din 7 aprilie 1622. Documentul respectiv nu indică dacă aparținea Domniei, unui boier sau orășenilor. Faptul că pe vechiul sigiliu al Iașului era reprezentat un cal este încă o dovadă că în acest oraș, cât și în ținutul Iașilor, creșterea cailor era o îndeletnicire foarte importantă⁶³.

Grajduri pentru cai au avut și oamenii de rând. Acest fapt este demonstrat de diverse surse folclorice, cum ar fi poeziile, baladele, urăturile (hăituri), colindele etc. Astfel, într-o poezie populară de dragoste („Când mi-a fost dragă iubita”), autorul anonim recită următoarele versuri: „Când mi-a fost dragă iubita,/ Îmi părea casa șindrilită/ Și cărărușa înflorită./ Da de când m-am stricat,/ Îmi pare casa grajd de cai”⁶⁴.

Baladele ne oferă numeroase dovezi ale existenței grajdurilor pentru cai. În balada „Fiica nefericită” găsim următoarele versuri: „Trei voinici se deștepta/ Și la grajdu-mi se ducea/ Murgușorii înșeuă/ Și la luncă

⁵⁹ *Ibidem*, p. 853-854.

⁶⁰ Sorin Ifțimi, *op. cit.*, p. 38.

⁶¹ *Ibidem*, p. 38.

⁶² Constantin Cihodaru, Gheorghe Platon, *op. cit.*, p. 146.

⁶³ *Ibidem*, p. 147.

⁶⁴ *Cine-a zis dorului dor... Din poezia populară de dragoste*. Selecție: Constantin Dragomir, Chișinău, 1989, p. 178.

îmi pleca”⁶⁵. Într-o altă baladă, intitulată „Vălean”, protagonistul acesteia, Vălean, „La grajd a alergat/ Și pe cal a-ncălecat”⁶⁶. În balada „Tudor și Voichița” aflăm că „Tudor în cerdac eșea/ Surugiului grăia:/ – Pune-mi șaua pe Murgul/ Și iute ca fulgerul!.../ Surugiul asculta,/ Iute-n grajd că se băga,/ Pe Murguț că mi-l scotea/ La fântână-l adăpa/ Cu *cesela-l* cesela,/ Cu peria-l peria”⁶⁷. În balade e relatat faptul că molimele (epidemiile) ucideau și caii. Într-o baladă („Ciuma”), protagonistul acesteia – Vâlcu – moare răpus de ciumă, alături de calul său. Soția lui, Ilinca, profund îndurerată de pierderea soțului ei, spune: „– Ce folos de case mari,/ Fără uși, fără tanale.../ Și grajdul fără Murgul/ Și patul fără Vâlcu?”⁶⁸

De asemenea, urăturile de Anul Nou (hăiturile) ne oferă multe dovezi ale prezenței grajdurilor. Într-o hăitură, moș Vasile zice: „La surugiul o-intrat într-un grajd de piatră/ Ș-o scos un cal”⁶⁹. Acest Vasile e întâlnit și în multe alte urături. Într-una dintre acestea aflăm că „Badea Vasile, bucuros/ [...] / Din grajd a scos/ Un cal zdravăn și frumos;/ L-a înșeuat,/ L-a încălecat,/ La Chișinău a alergat”⁷⁰. În hăitura „Bună seara, bună seara”, jupânul (cutare) „A mers în grajd/ Și-a scos un cal/ Negru ca corbul”⁷¹. Într-o urare a flăcăilor și a celor însurați, numită „Să arăm pe loc”, Bădica Trăian „La grajduri a plecat./ Și a scos un cal graur”⁷². În hăitura „Bună vremea, bună vremea”, Bădișorul a dat porunci la slugi, „Ei la grajd au alergat/ Și din grajd ei mi-au luat/ Un cal graur”⁷³. Într-o altă urare, cuconașul (numele gazdei) „Acasă s-a întors/ Și din grajd un cal a scos/ Negru ca corbul/ Iute ca focul”⁷⁴.

Dovezi ale existenței grajdurilor pentru cai le găsim și în *colinde*. În colinda „Leul”, voinicul Vasile „Acasă a alergat,/ În grajd de

⁶⁵ *Balada*, Chișinău, Editura Știința, 1976, p. 116.

⁶⁶ *Idem*, p. 134.

⁶⁷ *Idem*, p. 150.

⁶⁸ *Idem*, p. 94-95.

⁶⁹ *Folclor din părțile Codrilor*, p. 125-126.

⁷⁰ *Căutători de perle folclorice...*, p. 207.

⁷¹ *Soare nou răsare. Selecție de folclor a sărbătorilor de iarnă*. Prefață, note și glosar de Victor Cirimpei, Chișinău, Hyperion, 1990, p. 28.

⁷² *Ibidem*, p. 33.

⁷³ *Ibidem*, p. 46.

⁷⁴ *Folclor din Câmpia Sorociei*. Alcătuitori: G. Botezatu, I. V. Buruiană, N. M. Băieșu, A. S. Hâncu, Chișinău, Știința, 1989, p. 37.

piatră c-a intrat,/ Pe murgu l-a înșeuat,/ Numai bun de-ncălecat”⁷⁵. În colinda „Aleii, lerui, leroi, Doamne” aflăm că „Gheorghită cel frumos! [...] / Mâna-n buzunar bagară,/ Scoase cheia grajdului,/ Grajd de piatră descuiară/ Și pe Murgu-afară/ Și pe el încălecară”⁷⁶.

Poveștile, fiind scrise de oameni, sunt tot o reflectare a realității din timpurile plămuirii lor, de aceea poveștile pot servi la elucidarea trecutului. În aceste creații populare, de asemenea, găsim probe ale existenței grajdurilor pentru cai. În povestea „Cheia iadului” un boier bogat avea în grajd „un cal tare frumos și năzdrăvan, pe care îl păzea ca cu ochii din cap”⁷⁷. Într-o altă poveste, „Cenușarul”, protagonistul acestei opere, se angaja ca grăjdar la un împărat. Alături de alți grăjdari trebuia să curețe (spele) caii, să-i hrănească și să rânească (strângă) gunoiul⁷⁸. Termenul „grajd” îl întâlnim și în proverbele românești. Unul dintre acestea e următorul: „Calul bun se vinde din grajd”⁷⁹.

În folclor găsim și informații despre folosirea iepelor care nu aveau urmași (sterpe). Astfel, în urătura „Plugușorul cel mare” întâlnim următoarele versuri: „S-a dus bădița la Soroca/ Și a luat nouă epe/ Câte nouă ani sterpe./ Cu picioarele fărâma,/ Cu botul grohăe,/ Cu urechile vânt trăge./ Ca de moară mi-l găte./ Mi-a încărcat bădița nouă care/ În pohoară/ Și s-a pornit la cinstita moară”⁸⁰. În hăitura „Bună seara, bună seara”, jupânul (cutare) s-a dus în grajd „Și-a scos douăsprezece iepuțe/ Tot de cele mai sirepe/ La copite potcovite/ La picioare-mpodobite!/ Cu urechile vânturau/ Cu coada felezuiau (măturau)”⁸¹.

Caii din Moldova au beneficiat de potcoave. Despre acest fapt găsim mărturii în diverse surse folclorice. Astfel, într-o poezie de dragoste („Pân-să sui la mândra dealul”) întâlnim următoarele versuri: „Pân-să sui la mândra dealul,/ De trei ori potcovi calul./ Nu e vina calului,/ Nici a potcovarului./ Ci e vina mândrei mele./ Că și-a pus casa-n vâlcele”⁸². Dintr-o conăcărie aflăm că „tânărul nostru împărat/ [...] / Ne trimise pe noi șase lipcani/ Călări pe șase jugani (cai tineri, iuți)/ Cu coamele cănite (vopsite),/ Cu frâile zugrăvite,/ Cu unghiile (copitele)

⁷⁵ *Folclor din părțile Codrilor*, p. 119.

⁷⁶ *Soare nou răsare...*, p. 12.

⁷⁷ *Căutători de perle folclorice...*, p. 105.

⁷⁸ *Idem*, p. 191.

⁷⁹ Manole Neagu, *2000 de proverbe alese românești*, Chișinău, Pontos, 2003, p. 16.

⁸⁰ *Căutători de perle folclorice...*, p. 30.

⁸¹ *Soare nou răsare...*, p. 29.

⁸² *Cine-a zis dorului dor...*, p. 58.

*custorite*⁸³/ Și cu coadele împletite,/ Ca cu toții să oprim/ Și la curțile Dumnevoastră să venim⁸⁴.

Un cercetător care a scris despre grajduri a fost Jänecke Vilhen. Pentru a descrie aceste construcții, Acesta diviza teritoriul țărilor românești în ținuturi de șes și ținuturi *muntoase*. În ținuturile de șes, grajdurile erau „construite din material obișnuit sau împletit, fără a li se da prea multă îngrijire, căci, atât cât e timp frumos, țăranul își lasă vitele la pășune. El nu cunoaște (nu știe de) șoproane, căci fânul și paieile sunt aranjate sub cerul liber, în formă de căpițe⁸⁵”. În ținuturile *muntoase*, „grajdul și celălalte dependențe (anexe) erau situate la marginea curții, în formă de potcoavă și, astfel, orânduite, încât formau un mijloc de apărare a casei⁸⁶”. De obicei, aici grajdurile sunt construite din trei pereți, al patrulea lipsind. Acesta se deschide liber în afară. În acest spațiu sunt niște grinzi masive. Acest cercetător adaugă la faptele observate, și următorul aspect: „Vitele stau în șoproane deschise, chiar și în ierlenele cele mai aspre și verile cele mai dogoritoare⁸⁷”.

Grajduri au avut și autoritățile otomane, care erau răspunzătoare de cetățile moldovenești aflate în stăpânire turcească. Într-o descriere turcească a Țării Românești și a Moldovei, autorul anonim al acestei opere scria, prin anul 1740, că în localitatea Otaci *defterdarul* de Hotin Mustafa aga a organizat un iarmaroc. Mustafa a construit pentru acest scop pe malul Nistrului un mare caravan-sarai (caravasara). Apoi a zidit șoproane pentru negoț și grajduri de cai pentru negustori. Tot aici erau 50 de cârciumi, unde locuiau muzicanți polonezi și fete frumoase. Iarmarocul se organiza de șapte ori pe an⁸⁸.

La începutul secolului al XIX-lea boierii din Moldova aveau grajduri. Unul dintre cei mai iluștri boieri a fost Dimitrie Sturza (1756-1846). El a stăpânit castelul Miclăușeni timp de 60 de ani. Deoarece avea o mare pasiune pentru cai, el a construit la Miclăușeni grajduri monumentale⁸⁹. Un alt boier căruia i-au plăcut caii a fost Neculai

⁸³ Custorite – curățate cu un instrument special, numit *custură*.

⁸⁴ *Folclor din Câmpia Sorociei...*, p. 75.

⁸⁵ Jänecke Vilhen, *Casa țărănească și casa boierească*, București, Editura Casa Școalei, 1932, p. 30-31.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 40.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 50-51.

⁸⁸ *Восточные Источники По Истории Народов Юго-Восточной И Центральной Европы*. Под Редакцией А. С. Тверитиновой, Москва, Издательство Наука, 1964, p. 140.

⁸⁹ Ion Dorin Narcis, *Castele, palate și conace din România*, vol. I, București, 2001, p. 167.

Rosetti-Roznovanu (1715-1805). El a stăpânit castelul Rosetti-Roznovanu din Stânca (sat în comuna Victoria, județul Iași), unde a avut 200 de cai (un număr mare pentru acele timpuri)⁹⁰. Putem să admitem că și acest boier, de asemenea, a avut mari grajduri, deoarece cunoaștem că el avea o avere fabuloasă și își permitea astfel să înalțe asemenea construcții.

Deoarece caii erau foarte utili în diverse scopuri, domnitorii Țării Moldovei impuneau populația autohtonă la diverse dări și prestații legate de cai. O dare erau *caii de olac*. Aceștia erau caii pe care localitățile rurale și urbane îi dădeau dregătorilor domnești (curieri, ștafetari) ca să-și continue călătoria cu cai odihniți, care erau în drum, și în viteză maximă⁹¹. Această îndatorire a fost atestată în documente începând din anul 1585⁹². Obligația respectivă apăsa greu mai ales asupra satelor care se aflau pe drumurile frecventate (circulate), de unde și apăsarea fuga acestor locuitori departe de aceste drumuri⁹³.

Uneori domnia acorda unele scutiri fețelor bisericesti din orașul Iași. Astfel, Gheorghe Ștefan voievod (12 aprilie 1657) i-a scutit pe toți preoții și diaconii de la toate bisericile din târgul Iași de mai multe prestații, printre care a fost și următoarea scutire: „Caii lor să nu-i ia de olac, nici boii lor pentru alți oameni pentru dabile”⁹⁴. Un alt privilegiu de acest fel a fost acordat la 2 decembrie 1665, de către Ion Duca voievod. El a scutit toți preoții, diaconii și țârcovnicii de la toate bisericile din târgul Iași de mai multe prestări, printre care era și următoarea scutire: „Caii lor să nu se ia de olac, nici boii lor pentru podvoade sau pentru alți oameni”⁹⁵.

Domnitorii aveau grijă să stabilească taxele de vânzare pentru animale, cât și zilele de târg. Astfel, Istratie (Dumitrache) Dabija voievod se adresează în scris (6 martie 1662) la șoltuz și la toți pârgarii din târgul Iași: „Iar voi care aveți a striga la toate zilele de târgu și în zi de târgu, să dați știre tuturor slujitorilor și negustorilor și mișeilor noștri

---

⁹⁰ *Ibidem*, p. 286.

⁹¹ *Instituții feudale din Țările Române...*, p. 64.

⁹² Iurie Zavadschi, *Dicționar de istorie medie a Moldovei: de la descălecatul Țării până la începutul domniilor fanariote (1359-1711)*, Chișinău, Editura Museum, 1995, p. 31.

⁹³ *Instituții feudale din Țările Române...*, p. 64.

⁹⁴ *Documente privitoare la istoria orașului Iași. Acte interne (1408-1660)*. Editate de Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, vol. I, Iași, Editura Dosofoței, 1999, p. 489-492, doc. nr. 431.

⁹⁵ *Documente privitoare la istoria orașului Iași. Acte interne (1661-1690)*. Editate de Ioan Caproșu, vol. II, Iași, Editura Dosofoței, 2000, p. 92-95, doc. nr. 95.

țărănilor”. Șoltuzul și pârgarii trebuiau să însemne cine a efectuat tranzacția de cumpărare a animalelor în târgul Iași, din ce ținut a venit și în ce lună. De pe o vacă vândută vânzătorul trebuia să achite un lidvăș și cumpărătorul tot un lidvăș; de pe un cal sau iapă trebuia să se ia câte cinci bani buni⁹⁶.

Caii erau vânduți și pe obiecte imobiliare, cât și mobile. O astfel de tranzacție a fost în anul 1641-1642, când Negrul și sora sa Zlata au vândut o parte din satul Pocșești lui Vasile diacul pe un cal, obiecte de uz casnic și haine, prețuite cu 50 taleri⁹⁷. O altă tranzacție a avut loc pe 3 mai 1670, când Tofana, fiica lui Vasile Pițorcă din Iurceni, vinde moșia, partea tatălui său, „din vatra satului și din tot locul cu tot venitul dinainte” lui Vasile Nohit pe un „cal cu căruș”⁹⁸. Prin zăpășul din 10 august 1689 aflăm că Todor, feciorul lui Todosie Terte, a cumpărat o parte din satul Vancicăuți, în ținutul Hotin, de la Alexandru Davidel pe 60 lei și un cal⁹⁹.

Pentru supravegherea turmelor de animale, orașenii din Țările Române angajau, în timpul verii, ciobani. Unele date despre numărul acestora îl oferă recensământul din perioada 1773-1774, conform căruia în orașul Galați erau înregistrați trei herghelegii, în Botoșani fiind un singur herghelegiu¹⁰⁰.

Datorită calităților deosebite ale cailor autohtoni, aceștia erau exportați. Una dintre aceste țări a fost Rusia. Analizând materialul documentar, E. Podgradscaia a observat că în secolul al XVII-lea în Rusia a fost o mare cerere pentru cai moldovenești. După cum consideră cercetătoarea, acest fapt este explicabil, deoarece caii moldovenești aveau o constituție robustă și se remarcă prin rezistență și multă forță¹⁰¹. O altă dovadă a calităților acestor cai, după cum consideră E. Podgrascaia, e faptul că în documentele din Rusia caii moldovenești sunt menționați împreună cu caii turcești și

⁹⁶ *Ibidem*, p. 18, doc. nr. 20.

⁹⁷ Demir Dragnev, P. V. Sovetov, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. IV. *Cărți domnești și zăpăș slavo-moldovenești și moldovenești (1641-1660)*, Chișinău, 1986, p. 37-38, doc. nr. 9.

⁹⁸ Aurel V. Sava, *Documente privitoare la târgul și ținutul Lapușnei*, București, 1937, p. 122, doc. nr. 94.

⁹⁹ *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VI, Chișinău, Știința, 1992, p. 147-148, doc. nr. 50.

¹⁰⁰ П. Кокырла, *Социально-экономическое развитие молдавского города...*, p. 40.

¹⁰¹ E. M. Подградская, *op. cit.*, p. 57.

germani, care aveau o mare faimă, ceea ce demonstrează că, în realitate, caii moldovenеști nu erau deloc mai prejos decât semenii lor turci și germani¹⁰².

Caii moldovenеști erau ceruți, în special, de Poartă pe timp de război. În timp de pace, ei erau solicitați, atunci când se simțea nevoia de cai de olac. În decursul secolului al XVIII-lea, „firmanul de numire al marilor viziri conținea recomandăția statornică de a veghea asupra exportului ilicit de cai din Principate”¹⁰³. Totuși, exportul cailor moldovenеști în Polonia și în alte state europene nu a fost niciodată întrerupt¹⁰⁴.

Vestiți pentru iuteala și rezistența lor, caii moldovenеști erau deosebit de căutați pentru cavaleria ușoară. Cu toate interdicțiile Porții Otomane, exportul de cai a cunoscut, în tot secolul al XVIII-lea, o mare amploare. După datele călătorului străin Raicevich, către sfârșitul veacului al XVIII-lea, din Țara Moldovei se exportau în Polonia aproape 20.000 de cai anual. Prețul unui cal varia între 13 și 35 lei sau între 20 și 30 de galbeni¹⁰⁵. Tot de la Raicevich aflăm că mulți cai se vindeau la iarmarocul de la Movilău, deschis de Sfinții Arhangheli, pe moșia Budele, unde se făcea, în special, comerț cu cai. Polonezii erau deosebit de grijulii ca nu cumva moldovenii să ia vreo măsură care să stingherească, într-un fel sau altul, buna desfășurare a tranzacțiilor comerciale care se făceau aici¹⁰⁶.

Mulți cai erau utilizați pentru transportul mărfurilor cu ajutorul căruțelor. Cu această îndeletnicire, numită *cărușie*, se ocupau *cărușii*. În Moldova, bresle de căruși se întâlnesc încă în prima jumătate a secolului al XVII-lea¹⁰⁷. De cărușie se ocupau mai mult locuitorii orașelor amplasate la marile căi comerciale. Deosebit de dezvoltată era această ocupație în Iași, Odobești și Soroca. Cărușii erau angajați de către negustorii locali, cât și de străini. În arhivele din Kiev s-au depistat un șir de documente, care amintesc

---

¹⁰² Eadem, *Новые данные о вывозе молдавских товаров в Россию в XVII в.*, în „Известия Академии наук Молдавской ССР”, серия общественных наук, nr. 2, 1970 г, p. 20.

¹⁰³ Veniamin Ciobanu, *op. cit.*, p. 123.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 134.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 140.

¹⁰⁷ Constantin A. Stoide, Ioan Caproșu, *Relațiile comerciale ale Brașovului cu Moldova de la începutul secolului al XVIII-lea până la 1850*, Chișinău, Editura Universitas, 1992, p. 18.

faptul că în Țara Moldovei cărăușii, adeseori, se angajau la negustorii ruși și ucraineni. În ianuarie 1735, cinci harabagii, locuitori ai Iașilor, au adus în Neijin negustorului local Ion Dimitrie „vin voloh”; în iulie același an, mai mulți locuitori ai Iașilor, anume volohii Stepan Rodinov și cu tovarășii săi (în total, 18 oameni) au transportat vinul negustorilor din Neijin Dimitrie Homilo, Ion Iurie ș.a.¹⁰⁸ Vinul era transportat în căruțe special amenajate pentru acest scop¹⁰⁹.

În timpul războaielor ruso-turce, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, orășenii cărăuși participau la livrarea furajului și a proviziilor armatei ruse. E drept că la transportarea loturilor mari, oficial contractele le încheiau negustorii, care îi angajau pe orășeni. Un exemplu semnificativ în acest sens îl reprezintă contractul negustorilor ieșeni D. Ursul și T. Sandulachi (1808), care stabilea transportul unui lot mare de provizii pentru armata rusă. Negustorii se obligau să furnizeze o pătrime din proviziile și furajul existent¹¹⁰.

Datorită importanței pe care a avut-o calul, poporul român l-a portretizat în numeroase proverbe și expresii, cum ar fi: „Calul râios se scarpină de copacul scorbuos”¹¹¹, „A fi cal de bătaie”, „A fi cal de dârvală”, sau „A fi (a ajunge) cal de poștă”¹¹². De asemenea, patrimoniul cultural internațional înregistrează și alte proverbe prețioase despre cai, dintre care amintim aici: „A călări pe cai mari”, „A călca în picioare”, „A umbla după potcoave de cai morți”, „Calul de dar nu se caută la dinți” și „Dăi în pinteni”¹¹³.

III. Câteva aspecte simbolice ale calului și potcoavei

Calul este considerat un animal nobil. El reprezintă curajul, grația¹¹⁴, viteza și frumusețea¹¹⁵, precum și virilitatea. În multe culturi

¹⁰⁸ П. Кокырла, *Социально-экономическое развитие молдавского города...*, p. 69.

¹⁰⁹ Idem, „Торговые связи молдавских купцов с городом Нежном в середине XVIII в.”, în vol. *Россия и юго-восточная Европа*, Кишинев, Штиинца, 1984, p. 46-47.

¹¹⁰ Idem, *Социально-экономическое развитие молдавского города...*, p. 9.

¹¹¹ Neagu Manole, *op. cit.*, p. 16.

¹¹² *Dicționar de proverbe și zicători românești*, Chișinău, Litera Internațional, p. 27.

¹¹³ Michael Ferber, *op. cit.*, p. 45.

¹¹⁴ Clare Gibson, *Semne și simboluri. Ghid ilustrat. Semnificații și origini*, Oradea, Editura Aquila '93, 1998, p. 104.

¹¹⁵ Джек Тресиддер, *Словарь символов*, Москва, Издательство Гранд Фаир, 2001, p. 202.

antice, calul era considerat un animal inteligent, care îmbină puterea și rațiunea cu puterile divinității și magiei, aceste atribute transformându-l în animalul cel mai important pentru sacrificii. Culoarea este un factor important în conturarea semnificațiilor sale simbolice: calul *alb* este solar, dar poate semnifica și marea și luna; calul *negru* înseamnă moartea și distrugerea. Creștinii privesc calul ca simbol al curajului, generozității și al desfășurării rapide a vieții. În catolicism, cei patru cai ai „Apocalipsei” sunt, fiecare în parte, câte un simbol: alb (ciuma), roșu (războiul), negru (foametea), iar cel galben (moartea)¹¹⁶. Folclorul românesc, în mod emblematic, asociază calul cu feciorul și fecioria¹¹⁷.

Poate cel mai important atribut legat de cal este potcoava. În toate țările Europei este generalizată credința că o potcoavă găsită din întâmplare poartă noroc. Bătută pe ușă, prag sau agățată pe ram, se crede că va capta energiile cerului și va respinge duhurile rele. Acest symbolism are o origine mitică, datorată, în bună parte, prestigiului de care se bucura calul – cursier solar și animal divin, iar, pe de altă parte, datorită asemănării potcoavei cu cornul lunii, e și simbol al bogăției și fecundității¹¹⁸. Potcoava este și un vechi talisman împotriva deochiului, dar este considerată eficientă numai în cazul în care cotul (întorsătura) acesteia este orientată în sus¹¹⁹.

Într-o legendă creștină, Sfântul Dunstan a fost rugat de diavol să-i potcovească singura sa copită. Sfântul Dunstan i-a îndeplinit cerința, dar i-a provocat satanei o durere atât de mare, încât acesta a promis că nu va intra niciodată acolo unde va vedea o potcoavă. O legendă spune că potcoava (fiind din fier, simbolul lui Marte) contracara puterea lui Saturn (zeul vrăjitoarelor)¹²⁰. Primele potcoave din fier se pare că au apărut în lumea germanică în secolul I d.H. În evul mediu, principii și înalții soli își împodobeau caii cu potcoave de aur; gășirea unei asemenea potcoave era considerată un mare noroc¹²¹. Deoarece potcoava seamănă cu două coarne, ea semnifică și vitalitatea¹²².

---

¹¹⁶ Clare Gibson, *op. cit.*, p. 104.

¹¹⁷ Mihai Coman, *op. cit.*, p. 51.

¹¹⁸ Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri*, București, Editura Vox, 2007, p. 337.

¹¹⁹ Джек Тресиддер, *op. cit.* p. 264.

¹²⁰ Clare Gibson, *op. cit.*, p. 146.

¹²¹ Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 337.

¹²² Clare Gibson, *op. cit.*, p. 146.

IV. Concluzii

În urma analizei materialului documentar pe care l-am avut la dispoziție se poate afirma că această ocupație a avut un rol imens asupra economiei Țării Moldovei, fiind stimulată de mai mulți factori. Condițiile climaterice favorabile pentru creșterea cailor, utilitatea acestor animale în economie, cererea considerabilă de cai pe piața internă și externă au determinat dezvoltarea remarcabilă a acestui domeniu. Cailor erau animale de prestigiu și aveau roluri importante, inclusiv în ceremonii. În funcție de posibilitățile proprietarilor și de mărimea hergheliilor, cailor erau întreținuți sub cerul liber, mai ales în perioada caldă a anului, și în adăposturi iarna.

Abstract

The article presents the topic of growing horses in shelters and outdoor in Moldavia. The author examines the owning of horses by the king, boyars and the common people, presenting the variety of royal horses and the ceremonies (parades) in which horses participated. Considerable attention was paid to the favourable conditions of growing animals in the Romanian countries. Several aspects of the commercialization of horses on internal and external market were also presented.